

COUREL. ESCOLA VIVA

Manuel Antonio Fernández Domínguez
IES Arcebispo Xelmírez I
Santiago de Compostela.

A conservación das nosas áreas naturais máis valiosas estase a converter nunha necesidade non só ecolóxica ou ética, tamén socioeconómica, pois no correcto manexo dos recursos que nos ofrecen está unha das principais claves do seu desenvolvemento sostible.

O Courel é unha das bisbarras máis emblemáticas de Galicia. A protección dos seus inponderables valores é fundamental primeiramente para as comunidades que o habitan, pero tamen para todos os galegos e galegas. As súas estratexias de conservación deberán encadrarse dentro de Plans integrais capaces de adaptarse a ese difícil equilibrio entre a necesidade de desenvolvemento que permita unha vida digna ás comunidades locais, e a conservación do patrimonio. Eso que agora se cita de xeito tan insistente, o Desenvolvemento Sostible.

RIQUEZA PATRIMONIAL

A Serra de O Courel reúne unhas condicións excepcionais, que a fan única dende o punto de vista dos seus valores naturais e construídos. Está situada na provincia de Lugo, dentro dos concellos de Folgoso, Pedrafita e Quiroga, constituíndo unha bisbarra montañosa que é atravesada en dirección NE-SO polo río Lor, afluente do Sil e auténtico eixo xeográfico do territorio.

A Xeomorfoloxía e paisaxe courelás están caracterizadas por unha topografía moi abrupta como consecuencia de complicados procesos de pregamentos e as accións fluvial e glacial posteriores. As diferencias altitudinais e de sustrato crean condicións ambientais moi diversas, o que determina á súa vez unha grande biodiversidade de especies, comunidades e ecosistemas. Segundo estimas do profesor J.Guitián, da Facultade de Farmacia da Universidade de Santiago a súa flora vascular está en torno ás 800 especies, o que representa sobre o 40% da flora de Galicia. Unha guía ornitolóxica recentemente editada cataloga máis de 100 especies de aves e en total pódese falar dunhas 200 especies de vertebrados.

IMPACTOS AMBIENTAIS

Son moitas e variadas as ameazas que acosan a estas terras. Así, por exemplo, a extinción de especies, que nos privou de representantes tan simbólicos como a pita de monte ou o oso pardo; os gravísimos incendios de finais dos setenta, a construción incontrolada de pistas forestais, a erosión.....Pero agora mesmo ningunha do orde de gravidade que xa está a supoñer a explotación a ceo aberto dos ricos xacementos de lousas que ten a rexión.

A explotación de A Campa- Sta. Eufemia afecta na actualidade a máis de 50 hectáreas de terreo, destrúe durante máis dun quilómetro o cauce do río Laruda, afluente do Lor, e contamina gravemente as augas deste último, vital arteria da bisbarra. E todo iso nunha zona incluída inicialmente na Rede Natura (ano 2004) e retirada poucos meses despois para acceder aos requerimentos de Cupire-Padesa, unha das pizarreiras máis poderosas. Mesmo se chega a outorgar autorización legal á canteira, recoñecendo “a compatibilidade da explotación cos valores naturais, ambientais e paisaxísticos” .(Consello da Xunta de 21 de Xuño do 2007)

¿PODE FACER ALGO A EDUCACIÓN AMBIENTAL?

Fronte a este panorama ben sombrío, cunha comunidade dividida, unha administración que defende os intereses económicos e un movemento ambientalista feble, fan falla campañas formativas que axuden a romper os prexucios e os silencios que tamen pesan como lousas enriba das consciencias dos veciños e veciñas. Para impulsar cecais a única alternativa que pode aportar algo de luz a este complicado rompecabezas, a declaración de Parque Natural, poderosa ferramenta lexislativa para combatir a desfeita ambiental e atraer os fondos necesarios para un desenvolvemento endógeno auténticamente sostible.

Neste punto é onde a Educación Ambiental pode axudar ás comunidades locais a entender o que pasa, de forma clara e sen medo ao debate. Non hai peor inimigo que o obscurantismo e a ignorancia. Pero, pese ao ofrecimento de destacados especialistas da Universidade de Santiago, a administración autonómica segue remisa a tomar decisións ante a total impunidade das pizarreiras existentes e outras moitas que xa teñen solicitada a autorización.

Ademáis desta función social da E.A., a nivel xeral, O Courel pode ser unha auténtica escola viva na que durante uns días moitos estudantes de Galicia aprendan de forma activa e práctica algúns dos principais procesos naturais e sociais que aínda estando presentes nos currículos oficiais das diferentes asignaturas, adquiren neste contexto uns significados claros. Máis aló da mera descriptiva fenomenolóxica, no Courel podemos estudar as interrelacións que forman a rede complexa da problemática medioambiental, enfrontar aos alumnos e alumnas cunha realidade multiforme e problemática que os induza a investigar, a practicar, a adestrarse nas técnicas de estudio necesarias para posicionarse e actuar de xeito racional, con bases científicas, na resolución deste problema que lles presentamos.

A proposta didáctica que ofrecemos basease na experiencia de dous anos levada a cabo polo autor con alumnos da asignatura de Ciencias da Terra e do Medio Ambiente, de 2º de Bacharelato, pero que é perfectamente adaptable a outros niveis, asignaturas e cursos. Ao final, pretendemos que se enriqueza o debate en torno ás grandes cuestións que nos fomos plantexando ao longo de todo o traballo:

1. ¿Podemos invertir as tendencias de despoboamento e destrucción que veñen actuando nos últimos trinta anos?
2. ¿É posible un desenvolvemento sostible para O Courel?
3. ¿A declaración de Parque Natural é a estratexia idónea para conseguilo?
4. ¿Pode chegar a conservarse O Courel para o aproveitamento e disfrute das xeracións futuras?

BIBLIOGRAFÍA

- DE VIVERO, Xurxo. Un ano no Courel. Vigo: Eds Xerais, 1997
- GUITIAN OJEA, Francisco (Dir.) Estudio del medio natural de las montañas gallegas. I. O Laurel. Universidade de Santiago de Compostela, 1985.
- GUITIAN RIVERA, Javier. La Sierra de Caurel. En Pyrenaica, pp 164-169.
- LOPEZ VISPO, D. As canteiras a ceo aberto : Ilegalidade e destrucción. Santiago : En Revista Cerna, 2007.- Número 52, pp25-26
- PEREZ ALBERTI, Augusto. Unha historia xeolóxica de 500 millóns de anos. Asociación Río Lor, 2006.